

механізмів у сферах, безпосередньо пов'язаних з економічним управлінням. Так, в останні роки створені дві загальноєвропейські мережі позасудових органів з врегулювання спорів за участю споживачів: Європейська мережа позасудових органів (European Extra-Judicial Network – EEJ-Net) і мережа органів з розгляду претензій до постачальників фінансових послуг (Financial Services Complaint Network – FIN-NET). Заходи ЄС з розповсюдження процедур примирення не носять жорстко нормативного характеру, виходячи з того, що в цій сфері поки ухвалюються не регламенти та директиви, а тільки рекомендації. Однак загальна орієнтація інституційного розвитку надає формуванню механізмів медіації достатню динамічність. На глобальному і загальноєвропейському рівні докладаються зусилля для того, щоб процедури примирення зайняли центральне місце в інструментарії конфлікт-менеджменту.

1. Сорока С. Правова та інституційна система Європейського Союзу і проблеми прийняття Конституції. – Режим доступу: <https://www.researchgate.net/>

2. Кисельова Т. Правове регулювання відносин із надання послуг медіації у зарубіжних країнах. – Режим доступу: https://www.academi.edu/3371569/Legal_Regulation_of_Mediation_Services_Comparative_Overview_%D0%.

Сергій ВОЛИНЕЦЬ

*аспірант кафедри права
та європейської інтеграції
ДРІДУ НАДУ*

ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ НАРОДНОГО ВЕТО В ДЕРЖАВАХ-ЧЛЕНАХ ЄС

Одним з напрямів розвитку громадянського суспільства в Україні має бути суттєве розширення та запровадження нових форм прямої демократії і безпосереднього народовладдя, які сприятимуть залученню громадян до вирішення державних та суспільних справ, а також нададуть їм реальні важелі впливу на ухвалення рішень органами влади. До таких форм прямої демократії, зокрема, відноситься народне вето, що передбачає право громадян відхилити шляхом голосування на референдумі закони чи їх окремі положення.

Історичною батьківщиною народного вето вважається Швейцарія, де вперше на практиці воно було реалізовано у 1831 р. [4, с. 15]. На сьогодні інститут народного вето утвердився у низці провідних демократичних держав світу, у тому числі державах-членах Європейського Союзу: Італії, ФРН, Ірландії, Данії, Ісландії, Латвії, Мальті тощо.

Найбільш активно народне вето застосовується в Італії, причому, в багатьох випадках воно спрямоване не проти закону в цілому, а проти його окремих положень. У період з 1974 по 2002 р тільки на загальнонаціональному рівні відбулося 45 голосувань щодо скасування положень законодавчих актів. На одному референдумі може вирішуватись доля одразу кількох законів.

Референдум в Італії призначається для повного або часткового скасування закону, коли цього вимагатимуть 500 тисяч виборців або п'ять обласних рад. Винесена на референдум пропозиція вважається прийнятою, якщо в голосуванні взяло участь більшість громадян, які мають на це право, і якщо пропозиція збрала більшість голосів. Референдум не допускається щодо законів про податки і бюджет, про амністію і помилування, про схвалення ратифікації міжнародних договорів. Крім того, народне вето в Італії не може проводитись: 1) за рік до закінчення повноважень однієї з палат парламенту; 2) через рік після його обрання; 3) в останні три місяці кожного року. Законом також передбачено відкладення раніше призначеного референдуму у разі розпуску однієї чи обох палат парламенту [3, с. 65]. У свою чергу, органи конституційного правосуддя можуть визнати неправомірними пропозиції про проведення того чи іншого референдуму в Італії.

На відміну від Італії, де голосування в порядку народного вето проводиться на підставі загальних положень законодавства про референдум, в землях ФРН воно регламентується загальними положеннями законодавства про законодавчу ініціативу. Для відхилення закону потрібно, щоб участь у голосуванні взяла більшість виборців. Проте відсоток тих, хто повинен проголосувати за скасування закону, у кожній землі може відрізнятись. Так, наприклад, Конституцією Берліна передбачено, що проти закону має проголосувати не менше 30 % від загальної чисельності електорату, а в Нижній Саксонії скасування закону відбувається за рішенням більшості громадян, що мають право голосу.

В Ірландії будь-який закон, винесений на референдум, вважається ветоуванним народом, якщо проти нього проголосувало більше 50 % виборців, які взяли участь у голосуванні, за умови, що в голосуванні взяло участь не менше 1/3 виборців, включених до списків виборців. Разом з тим, закон вважається схваленим на референдумі, якщо не було прийнято рішення про накладення на нього вето [4; с. 40].

В Данії ухвалений парламентом законопроект може бути винесений для остаточного затвердження на загальнонаціональному референдумі на вимогу 1/3 членів Фолькетингу, рішення про проведення відповідного референдуму ухвалює спікер парламенту [4, с. 7, 26]. Для відхилення законопроекту необхідно, щоб за це проголосувала більшість виборців, що беруть участь у голосуванні, і щоб вони представляли не менше 30 % виборців. При цьому, не можуть виноситися на народне голосування законопроекти фінансового характеру, про додаткові чи тимчасові

асигнування, дозвіл на державну позику, штат адміністративних установ, зарплату та пенсії, примусове відчуження майна, прямі та непрямі податки тощо [2, с. 26].

Доволі цікавою є модель народного вето, запроваджена в Ісландії. Відповідно до неї референдум заміняє президентське вето – якщо президент не схвалює законопроект, останній все одно вступає в силу, але в той же час подається на референдум. Якщо відповідний закон набере необхідну кількість голосів виборців під час референдуму, то він зберігає свою силу. Якщо ні – він скасовується [4, с. 9].

У Латвії народне вето теж слугує заміником президентського вето. Президент країни має право затримати опублікування ухваленого закону на два місяці. Він також зобов'язаний зробити це, якщо цього вимагає 1/3 членів Сейму. Затриманий закон має бути винесений на народне голосування, якщо цього вимагатиме не менш як 1/10 частина виборців. Закон вважається скасованим, якщо у референдумі взяла участь принаймні половина тих, хто брав участь у попередніх виборах до Сейму, і більшість проголосувала проти відповідного закону. На референдум не можуть бути винесені бюджет та закони про позики, податки, митні збори, залізничні тарифи, військову повинність, оголошення та початок війни, укладення миру, оголошення та припинення надзвичайного стану, мобілізацію та демобілізацію, договори з іншими державами. Також не може бути винесений на народне голосування Закон, схвалений 2/3 голосів Сейму [2; с. 29].

Досвід європейських країн демонструє, що народне вето, з одного боку, суттєво розширює можливості громадян впливати на ухвалення нормативно-правових актів та спонукає громадян більше цікавитися правотворчістю, а з іншого, сприяє збільшенню відповідальності органів публічної влади за ухвалені рішення, зростанню громадянської участі в публічно-правових справах та подоланню правового нігілізму у суспільстві [4, с. 20].

Говорячи про перспективи впровадження в Україні народного вето, слід зазначити, що деякі дослідники вважають дану форму безпосередньої демократії дещо передчасною для нашої держави, адже вона передбачає високий рівень політичної культури населення і знання правової бази, чого бракує більшій частині громадян України [5]. Проте, підкреслимо, що в перспективі, за умови врахування та виправлення зазначених недоліків, народне вето може посилити роль громадян у законодавчому процесі і стати ефективним механізмом їх впливу на владу.

Список використаних джерел

1. Бусол Е. Народная законодательная инициатива «народное вето» – разновидность отклоняющего референдума / Е. Бусол // Конституційна Асамблея. Бюлетень інформаційно-аналітичних матеріалів. – 2013. – № 9 (18). – С. 6 – 14.

2. Законотворчість : участь громадськості у законодавчому процесі: Інформаційно-аналітичне дослідження / А. М. Євгенєва, Ю. Г. Шкарлат ; Програма сприяння Парламенту України. – Київ : Вид-во «Заповіт», 2008. – 98 с.

3. Нестерович В. Ф. Перспективи конституційно-правового утвердження народного вето в Україні у контексті зарубіжного досвіду // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2016. – № 4(58). – С. 63 – 70.

4. Референдуми в Європейському Союзі / О. Д. Чебаненко, О. Ю. Гришук, Н. В. Колодяжна та ін. ; за ред. Д. С. Ковриженка. – Київ : ФАДА, ЛПД, 2007. – 186 с.

5. Эксперт: идея «народного вето» преждевременна для Украины. – Режим доступу: <http://inpress.ua/ru/politics/11374-ekspert-ideya-narodnogo-veto-prezhdevremenna-dlya-ukrainy>.

Сергій ГЕРАСЬКОВ

к.філос.н., доцент, завідувач Центру соціальних та гуманітарних досліджень Інституту експертно-аналітичних та наукових досліджень НАДУ

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ РЕЛІГІЇ В КРАЇНАХ ЄС: МОДЕЛІ ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНИХ ВІДНОСИН У ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ

Очевидно, що, говорячи про релігійну політику в європейському метанарративі, ми не можемо підходити до Європейського Союзу як до єдиного цілого; на європейській карті сьогодні чітко вимальовуються «релігійні субконтиненти». Оцінюючи моделі державно-церковних відносин (далі – ДЦВ) в європейських країнах, потрібно вводити таку перемінну як тип релігійної культури. За цим типом можна виокремити: «католицький пояс» (Австрія, Бельгія, Ірландія, Іспанія, Італія, Польща, Португалія, Франція тощо); країни мішаної, католицько-протестантської релігійної культури (Велика Британія, Нідерланди, Німеччина, Швейцарія тощо); лютеранську Північ (Данія, Естонія, Ісландія, Норвегія, Фінляндія, Швеція тощо) і православний балкано-чорноморський анклав (Болгарія, Греція, Румунія, Кіпр)¹.

Найпростішою типологізацією ДЦВ в країнах ЄС буде виділення світського і конфесійного типів держав, де перший характеризуватиме формальне розмежування чи навіть цілковиту автономність секулярних і релігійних центрів, а у другому держава делегуватиме церкві частину

¹ Про дисперсно розселених по Європі мусульман, іудеїв та інші діаспори наразі не йдеться.